

SĂLILE DE EXPOZIȚIE - SPAȚIU DE MANIFESTARE PUBLICĂ, DE INFORMARE ȘI ÎNNOBILARE SPIRITUALĂ*

Expoziția de artă este un act social și cultural, unul din mijloacele active de comunicare, informare și educare, adresându-se pe căile emoției și sensibilității, celor mai diverse categorii de iubitori de frumos. Deși concurată de film, de televiziune și de carte, unde inventivitatea în prezentarea detaliului cât și a altor materiale ilustrative permit pătrunderea în profunzime a universului creației artistice, expoziția de artă are avantajul de a oferi contactul direct, intim cu opera creată.

Discernerea valorilor și inventivitatea organizatorului, poate transforma expoziția într-un spectacol, într-un spațiu activ, care atrage privirea și o dirijează în direcția dorită, vizitatorul fiind educat să vadă, să reflecteze, să aleagă.

Înțelegerea rolului informativ, pe care trebuie să-l aibă o sală de expoziție, invită la o reconsiderare a răspunderilor față de societate. În virtutea unei asemenea angajări o condiție obligatorie a organizării unei expoziții este prospectarea noutății, a acelei noutăți legate de noțiunea de progres. Atelierul artistic cuprinde, în mod necesar, o serie de experiențe, ce pot duce la limpeziri tematice și de limbaj, dar nu tot ce se produce acolo poate fi prezentat publicului. A confunda sala de expoziție cu o arenă a întâmplătorului, a faptului surpriză, înseamnă a uita funcțiile, pentru care societatea a statornicit aceste spații de manifestare publică.

În țara noastră, se poate vorbi de existența unor frumoase tradiții ale sălilor de expoziții, concepute ca lăcașuri de informare și înnobilare spirituală. Expozițiile artiștilor în viață inaugurate de Gh. Panaiteanu la Iași și Th. Aman la București (1883), expozițiile „Grupului celor patru” (1924 - 1929), momente marcante în epocă, de aleasă profesionalitate, expozițiile „Arta”, primele „Saloane Oficiale”, surprind prin deplina angajare a responsabilităților organizatorilor și artiștilor față de publicul pe care-l doreau înalt și îmbogățit sufletește¹.

Expoziția de artă, ca formă de manifestare publică a creației plastice, trebuie să fie un loc al afirmării ideilor civice, să devină un fenomen necesar, rezultat al gândirii și experienței, să reprezinte relevarea unei noi dimensiuni a realității.

Din bogata paletă expozițională a muzeelor de artă, cele care se bucură de un interes real din partea publicului vizitator sunt, cu deosebire, expozițiile tematice. Ele cuprind o gamă bogată și nuanțată, constituindu-se într-un sistem suplu și dinamic, capabil să reflecte complexitatea fenomenului artistic, principalele direcții de dezvoltare a artei, genuri

*Lucrarea a fost prezentată la Sesiunea Națională a Muzeelor de Artă, Cluj-Napoca, nov. 1997.

¹ Anatol Mănușescu, *Expoziții posibile*, in „Arta”, nr. 3, 1972.

dominante în creația unor artiști sau evenimente culturale sărbătorite pe plan național și internațional.

În cadrul acestor expoziții, printr-un conținut aparte, se remarcă expoziția cu program critic, „un nou mod de existență al raportului dintre artă și critică, exprimând corelația necesară dintre mișcarea artistică și mișcarea de idei”².

Expoziția cu program critic nu-și asumă sarcina de a decreta o scară de valori, ci situează viața artistică contemporană în planul confruntării și dezbaterii de idei. Ea poate deveni un principiu coordonator al participării artiștilor în jurul unei teme date sau a unei direcții stilistice. O asemenea expoziție poate reprezenta pentru fiecare creator un prilej de autodefinire, de stimulare a gândirii creatoare și de confruntare cu valori artistice consacrate. De altfel, aceste inițiative ale muzeelor de artă sunt bine primite de plasticieni, care, prin colaborarea lor, permit organizarea unor manifestări de prestigiu.

Pentru muzeograful cercetător, realizarea unor asemenea expoziții impune un studiu atent al valorilor patrimoniale, deoarece criteriile de selecție nu vizează numai valoarea în sine a operei de artă, ci și calitatea de simptom a creației contemporane, caracterul ei de necesitate, de autenticitate, organic legată de gândirea și sensibilitatea timpului nostru. Din aceste considerente, investigațiile organizatorului de expoziție continuă în colecțiile particulare, cât și în bogatele colecții de artă contemporană din marile muzee ale țării. Organizate cu rigoare și responsabilitate, acest fel de expoziții dobândesc forța și amploarea unor simetze capabile să pună în evidență un bogat conținut de idei.

Din seria acestor expoziții propuse de Muzeul de Artă ieșean s-au organizat:

1. *Acuarela ieșeană contemporană* (1981);
2. *Flori și naturi statice în arta românească interbelică și postbelică* (1983);
3. *Peisajul în arta românească contemporană - viziune și realitate* (1984);
4. *Portretul - ipostaze contemporane - Între naturalism și conceptual* (1993);

În esență este vorba despre două expoziții având ca temă genul de peisaj în tehnici diferite ulei și acuarelă, o expoziție de naturi statice și ultima de portrete contemporane.

Selectarea bogatului material de expunere, cât și structurarea sa tematică, au oferit organizatorilor de expoziție posibilitatea evidențierii unor trăsături caracteristice fenomenului artistic contemporan.

O primă remarcă este reprezentată de fenomenul de continuitate al formelor de cultură.

Valoroasele tradiții de nuanță neoimpresionistă și postimpresionistă au fost preluate și îmbogățite cu noi forme expresive de artă contemporană. Dragostea pentru frumusețile patriei, nota de lirism reflexiv, de meditație poetică în fața naturii, imaginea solid construită, sunt trăsături caracteristice ale artei interbelice, ce se regăsesc în operele unor personalități marcante, care s-au afirmat în perioada celor două războaie mondiale, dar și-au continuat activitatea și în perioada postbelică, influențând prin rigoarea și disciplina viziunii și concepției lor arta multor creatori tineri. Artiști ca Theodor Pallady, George Petrașcu, Jean Al. Steriade,

² Anatol Mândrescu *Despre expoziție și modul ei de întrebuințare*, în „Arta”, nr. 2, 1970.

Lucian Grigorescu, Camil Ressu, Alexandru Ciucurencu, Corneliu Baba ș.a. au realizat tranziția între spiritul artei interbelice și cel postbelic, impunând prin gândirea lor deschisă un spirit înnoitor³.

Alături de fenomenul de continuitate al formelor de cultură, expozițiile organizate au pus în valoare aportul de originalitate al creației contemporane: afirmarea unei noi concepții despre pictură. Integrarea creatorilor în climatul științific impus de noua revoluție tehnico-științifică a diferențiat hotărâtor arta secolului XX de arta secolelor anterioare. Tendința de a scruta natura în scopul de a-i releva elementele esențiale și a le sintetiza în forme pure, a diminuat interesul artistului pentru aspectul exterior al lucrurilor, sensibilității pentru concret adăugându-se în epoca postbelică o adevărată vocație pentru raporturile abstracte ale lumii. Se definește astfel o nouă dimensiune a gândirii și sensibilității contemporane: crearea de imagini simbol, capabile să releve noi sensuri ale permanenței⁴.

În al treilea rând s-a pus în evidență una din pasiunile statornice ale creatorilor români moderni și contemporani *pictura de peisaj*. Ea exprimă marea dragoste a poporului nostru pentru frumusețile patriei, dar și nevoia profundă de natură a omului contemporan, nevoie, la care forța de expresie a artei peisagistice răspunde în chip esențial și cu generozitate⁵.

Simezele expozițiilor mai sus amintite au reliefat o largă gamă de preocupări tematice:

Alături de peisajul liric care deține un loc preponderent în creația artistică interbelică și contemporană au apărut noi direcții ale peisajului: peisajul industrial, - temă impusă în pictura românească de avangarda artistică a anilor 1920-1930, prețuit pentru virtuți plastice și de artiștii generației tinere; peisajul compozițional și compoziția istorică exprimând demnitatea muncii împlinite și faptele eroilor, ridicate la valoare de simbol⁶.

Expoziția *Acuarela ieșeană contemporană* a relevat cu pregnanță faptul că problema delimitării diferitelor tehnici și materiale este discutabilă, mai mult, că superioritatea în sine a unei tehnici artistice este o prejudecată. Ceea ce contează de fapt, din momentul deplinei stăpâniri a limbajului profesional este cea încărcătură de sensibilitate și spiritualitate investită de creator și definită de concepția sa artistică.

Aparent diferită, expoziția *Flori și naturi statice în pictura românească* a avut calitatea de a sublinia câteva trăsături originale ale naturii statice românești, „surprinzătoarele ei implicații în definirea unei specificități artistice”.

O primă observație s-ar lega de faptul că subiectivitatea creatorilor se concentrează asupra strictei expresivității plastice.

Natura statică românească este invadată de flori, aceasta demonstrând un vital sentiment al naturii, împlinirile complementare ale vocației noastre peisagistice, o dragoste imposibil de ascuns, în care copacul ajunge floare, dealul ulcică iar casele mere⁷.

³ Dan Grigorescu, *Permanențe și înnoiri în arta noastră plastică*, în „România Liberă”, 5 iulie 1983.

⁴ Natalia Buceac, *Expoziția - sensuri în abordarea peisajului*, Muzeul de Artă Contemporană Galați, 1974.

⁵ Dan Grigorescu, *Chipul patriei în arta contemporană românească*, în „Arta”, nr. 9, 1979.

⁶ Amelia Pavel, *O expoziție de artă contemporană*, în „Arta”, nr. 10, 1976.

⁷ C. R. Popescu, *Obiectivitate și subiectivitate în natura statică românească*, în „Contemporanul”, 25 mai 1984.

Expoziția *Porterul-ipostaze contemporane*, organizată de muzeul ieșean, a reunit 65 de personalități artistice care au activat în perioada postbelică și contemporană.

Structurată tematic, pe simezele expoziției au fost etalate autoportretele creatorilor, mărturii ale locului și importanței artistului în societatea timpului său, personalități culturale: cronicari, scriitori, plasticieni, frumuseți feminine, rămase adeseori anonime, compoziții simbolice.

Expoziția a pus în valoare nota de diversitate tematică, dar mai ales marea varietate a mijloacelor de expresie artistică.

Motivul nu subjugă creatorul, ci se supune unor variate modalități de interpretare, conforme cu structura temperamentală și de concepție a artistului. Referințele la real confirmă o disecare a concretului, o trecere dincolo de aparențe, spre o lume a esențelor și simbolurilor, desfășurate spațial în revărsări de culoare.

Creațiile artiștilor contemporani se înscriu pe două direcții:

a) o lume de mister, generată de tonuri teroase, de punerea în valoare a cuplului lumină-umbră, o stare de irealitate datorată unei puternice sensibilități pentru materie;

b) cea de a doua direcție, în care elementul de expresivitate artistică devine culoarea, desenul și lumina incluzându-i-se.

Exploatarea infinitelor posibilități ale structurilor colorate, prin recompunerea unui spațiu clasic deschis, vibrant, creează un univers de subtile rezonanțe, o lume tulburătoare, fragilă și diafană⁸.

„Înțelesurile esențiale ale realității se traduc printr-o concentrată gramatică a formelor sub același semn al echilibrului lăuntric, al sensibilității și poeziei. Ele exprimă arta unui popor cu o viziune rațională, armonioasă asupra lumii, o filosofie a respectului ființei omenești, a cinstei și numelui bun” (Zoe Dumitrescu Bușulenga - *Simeze*).

Expozițiile tematice organizate de Muzeul de Artă ieșean au acordat o atenție specială sensibilizării publicului atât în înțelegerea creației contemporane, cât și a personalităților creatoare, punându-se în valoare importante colecții de artă muzeale și particulare. Organizate cu opere originale, expozițiile mai sus comentate au impus muzeografilor un volum însemnat de muncă, atât în ceea ce privește cercetarea temei (investigarea unui vast material bibliografic) cât și a numeroase colecții de artă, alături de multiple probleme organizatorice legate de împrumut, transport și etalare a operelor originale, de asigurare a condițiilor de microclimat și securitate.

A fost un drum lung, pe care specialistul l-a parcurs cu competență și răspundere, reamintind de obligația fundamentală a instituțiilor noastre muzeale de a valorifica un patrimoniu național bogat și original, de a oferi noi perspective de interpretare fenomenului plastic contemporan și nu în ultimul rând, de a-și asuma responsabilitatea afirmării unor valori de artă contemporană.

⁸ Natalia Buceac, *Direcții ale picturii contemporane românești*, Catalog, Muzeul de Artă Contemporană Galați, oct.-nov. 1979.

**The Exhibition Rooms – A Space of Public Expression,
Information and Spiritual Elevation.**

Abstract

Considering the wide exhibition palette of the art museums, the thematic exhibitions are really successful at the level of the public perception. They include a wide and varied range, being a svelte and dynamic system, capable of reflecting the complexity of the artistic phenomenon, the main directions of development of the art, the main genres in the creation of certain artists or cultural events.

Within these actions, mention should be made of the exhibition with "a critical program", situating the contemporary artistic life in the plan of the confrontation and debate of ideas. It may become a coordinating principle of the participation of artists on a given topic or stylistic direction, occasion of self-definition, of stimulation of creative thinking and of confrontation with confirmed artistic values.

This type of exhibitions gives special attention to raising public awareness as for the comprehension of creative artistic personalities, valorizing important art collections, owned by museums and private collectors.

Displaying original items, these exhibitions imposed to museum specialists the investigation of a wide bibliography and of numerous art collections, together with multiple organizational problems: loan, transportation, display, providing the microclimate and safety conditions. A long road that is undertaken by the museum specialist organizing such event with competence and responsibility, reminding of the fundamental obligation of the museum institutions of valorizing a rich and original artistic heritage, of providing new perspectives of interpretation of the contemporary fine arts phenomenon and last but not least of undertaking the responsibility of pointing out some of the values of contemporary art.